

Tema broja: REGIONALNA SARADNJA

“PALIĆKI PROCES” – PRIMER USPEHA U REGIONALNOJ PRAVOSUDNOJ SARADNJI

Dimitrij Rupel *Predsedavajući OEBS Ministar spoljnih poslova Republike Slovenije*

Države bivše Jugoslavije, kao postkonfliktni region i zemlje u tranziciji, suočavaju sa nizom suštinskih izazova. Njihov prelazak iz uzburkane prošlosti u sigurnu budućnost zahteva, između ostalog, raskid sa politikom nekažnjavanja za ratne zločine. I međunarodno i domaće pravo obavezuju države da krivično gone i sude odgovornima za genocid, zločine protiv čovečnosti i ratne zločine, u skladu sa načelima pravičnog suđenja, donoseći tako pravdu kako žrtvama tako i okriviljenima. One su takođe obavezne da sarađuju sa Međunarodnim krivičnim tribunalom za bivšu Jugoslaviju, što prozilazi iz Glave VII Povelje Ujedinjenih nacija..

Regionalna dimenzija suđenja za ratne zločine je očigledna. Skoro da nema slučaja ratnog zločina, a da nema regionalni aspekt: mesto zločina ili dokazi mogu biti u jednoj zemlji, dok su žrtve, svedoci, ili okriviljeni u drugim zemljama regiona. U isto vreme, istrage i suđenja mogu biti vođeni prema zakonima različitih država. Dugoročna stabilnost, jačanje vladavine prava i razvijeni i konstruktivni odnosi među državama bivše Jugoslavije su nemogući ukoliko odgovorni za ratne zločine ostanu nekažnjeni. Istinska sloboda kretanja u regionu, održiv povratak izbeglih i interni raseljenih, i prevencija bilo kakvih budućih konflikata jedino mogu biti ostvareni ukoliko se povrati poverenje u pravosudni sistem i državu. Patnje žrtava trebaju da budu javno priznate, a odgovorni kažnjeni kroz sudske postupke uz poštovanje njihovih prava kao okriviljenih.

Pravosuđa Bosne i Hercegovine, Hrvatske, i Srbije i Crne Gore su priznala značaj regionalne saradnje kao temelj za uspešno i zakonito procesuiranje ratnih zločina. Haški tribunal takođe smatra regionalnu saradnju kao jedan od važnih uslova za prenošenje postupaka na nacionalna pravosuđa u skladu sa strategijom okončanja svog rada. Evropska unija, prema Kopenhagenškim kriterijumima za pristupanje EU, daje procesuiranju ratnih zločina i regionalnoj saradnji izuzetan značaj.

Regionalna saradnja u ovoj oblasti nije se razvila odmah i brzo, iako je potreba za njom prepoznata od svih strana. Krajem 2004 godine, u neposrednim konsultacijama Organizacije za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS) sa predstavnicima pravosuđa i nadležnih ministarstava pomenutih zemalja došlo se do dogovora da se njihovi predstavnici sastanu na regionalnom nivou. U tu svrhu, organizovana je, u novembru 2004 godine, regionalna konferencija čiji je domaćin bila Misija OEBS u Srbiji i Crnoj Gori uz predsedavanje OEBS Centra za prevenciju konflikata. Ovaj sastanak na ekspertskom nivou, održan na Paliću, okupio je na jednom mestu nadležne predstavnike pravosuđa i državne administracije iz Bosne i Hercegovine, Hrvatske, i Srbije i Crne Gore. Tema je bila njihova međudržavna saradnja u procesuiranju ratnih zločina. Sastanak je skicirao seriju konkretnih poteza koje nadležna tела i predstavnici pomenutih država preduzimaju kako bi ojačali regionalnu saradnju u ovoj oblasti. Ovakav mehanizam saradnje je u međuvremenu postao poznat pod imenom “Palićki proces”.

Naredni sastanci su održani na Brionima, u junu 2005, i Mostaru, u oktobru iste godine, sa misijama OEBS u Hrvatskoj, odnosno Bosni i Hercegovin kao domaćinima. Učesnici na sastancima su uključivali i najviše predstavnike tužilaštava i sudova iz Srbije i Crne Gore, BiH i Hrvatske koji imaju nadležnost u postupcima za ratne zločine. Predstavnici ministarstava pravde iz ovih zemalja, kao i Ministarstva za ljudska i manjinska prava Srbije i Crne Gore takođe su bili među učesnicima. Vremenom su uključeni i predstavnici policijskih jedinica za zaštitu svedoka. Zvaničnici i eksperti Haškog tribunala učestvovali su na svakom od sastanaka kao posmatrači unoseći svoja iskustva iz prakse kao vredan dodatak procesu regionalne saradnje.

Cilj sastanaka, sa dnevnim redom i planom rada usredsredjenim na probleme, potrebe i ciljeve koje su domaća pravosuđa identifikovala, bio je da se unapredi uzajamna pravna pomoć između tri države. Preciznije, tragalo se za rešenjima koja će prikupljanje i izvođenje dokaza učiniti efikasnijim, ojačati i proširiti mehanizme prekogranične saradnje u procesuiranju ratnih zločina i održavati redovan forum za koordinaciju i konsultacije među učesnicima procesa.

Od početka Palićkog procesa, krajem 2004. godine, preduzeti su važni koraci i postignuti značajni rezultati. Saradnja u prikupljanju dokaza, kao i razmena informacija i stručnih mišljenja između pravosudnih organa BiH, Hrvatske i Srbije pokazala se mogućom. Uspostavljena je direktna komunikacija između tužilaca i sudija u regionu. Ojačano je međusobno poverenje i uspostavljenja saradnja u konkretnim slučajevima. Kako bi se našlo rešenje za čest problem nespremnosti svedoka da odlaze na teritoriju druge zemlje da svedoče u postupku za ratne zločine, učesnici su istražili modalitete kao što su saslušanje putem videokonferencijske veze i uspostavljanje timova za podršku svedocima. Razvijanje saradnje između policijskih odeljenja za zaštitu svedoka takođe je odigralo značajnu ulogu u ohrabruvanju svedoka da se pojave u zemlji koju povezuju sa svojom patnjom tokom rata.

Redovni sastanci doprineli su i razvoju međudržavnih instrumenata za saradnju u gonjenju za ratne zločine koji dopunjuju postojeće pravne okvire. Tokom 2005., tužioc i Srbije, Crne Gore, Hrvatske i Bosne i Hercegovine potpisali su sporazume o saradnji, koji im omogućuju da imaju direktnе prekogranične kontakte, razmenjuju informacije i koordiniraju aktivnosti u pretkrivičnom postupku, i to ne samo u postupcima za ratne zločine, već i u drugim oblastima. Time, između ostalog, mogu da izbegnu ponekad spore i složene birokratske procedure.

Svi ovi koraci podigli su efikasnost istrage i suđenja u slučajevima ratnih zločina u regionu. OEBS je spreman da nastavi da pomaže ovaj proces čiji su nosioci same države u regionu, i pruža podršku lokalnim vlastima u drugim aktivnostima čiji je cilj unapređenje saradnje u krivičnom gonjenju odgovornih za ratne zločine. Sastanci na ekspertskom nivou između predstavnika pravosuđa i policije iz ovih zemalja treba i dalje da budu prilika za redovne konsultacije, kako bi se definisali problemi, predlagala rešenja, razmenjivalo iskustvo, uskladivala sudska praksa i dalje jačala međudržavna saradnja. Hitnost problema i nivo zainteresovanosti zemalja učesnica da se oni rešavaju odrediće sadržaj i format budućih sastanaka.

Iskustvo Palićkog procesa pokazuje da je regionalna saradnja u tako delikatnoj oblasti kao što je utvrđivanje činjenica i kažnjavanje odgovornih za ratne zločine moguća i da može da dovede do značajnih rezultata i pozitivnog uticaja i na druge oblasti pravosudnog sistema. Mehanizmi koji su efikasni u sferi ratnih zločina mogu se jednako primeniti i u borbi protiv organizovanog kriminala, terorizma, trgovine ljudima i finansijskom kriminalu. Takva saradnja bi ojačala ukupne sposobnosti pravosuđa i policije ovih zemalja da se efikasno bore protiv kriminala.

Primeri uspeha u pravosudnoj saradnji između bivših jugoslovenskih republika mogu predstavljati podsticaj za uspostavljanje mreža saradnje u regionu u mnogim drugim oblastima. Takođe je poslata poruka vlastima i javnosti ovih zemalja da se težak zadatak suočavanja sa prošlošću i suzbijanja kriminala ne može ostvariti u izolaciji i strogo unutar granica jedne države, već u partnerstvu sa susedima.

Tužiocima i sudijama pripada zasluga za spremnost i inicijativu za ostvarivanje saradnje u suđenjima za ratne zločine. Ovakva saradnja će biti način da se dokaže spremnost za utvrđivanje istine o događajima iz prošlosti i kažnjavanje odgovornih za teške zločine. To je takođe i deo šire slike o doprinosu svake zemlje regionalnoj stabilnosti i dobrosusedskim odnosima, što čini deo njenih dostignuća u evro-atlantskim integracijama.

Pravosudne i političke vlasti imaju priliku da postanu puni nosioci Palićkog procesa. OEBS je spreman da ih i dalje pomaže u takvim naporima.